

מנהיגי חינוך יקרים,

לקראת פתיחת שנת הלימודים ביום שלישי הקרוב, נחרוג ממנהגנו בניחוחות לשבת ולצד רעיון מתוך הפרשה נביא במעט מתורת הרב קוק שאת יום פטירתו ציינו השבוע, בע"ה נזכה לחזק דרכנו לקראת השנה החדשה.

מתוך הפרשה

המדרש מביא בפרשתנו את הפסוק במשלי (א' ט') "כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרגרותיך" דורש המדרש "מהו לוית חן? לכל מקום שתלך המצוות מלוות אותך, כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, ואם עשית דלת וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך...אמר הקב"ה אפילו לא היית עוסק בדבר אלא מהלך בדרך המצוות מלוות אותך מנין שנאמר כי יקרא קן ציפור לפניך".

למדנו מחז"ל כי המצוות מלוות את האדם על כל צעד ושעל, והם משמשות לו כתכשיט – "ענקים לגרגרותיך", ומרוממות אותו לקדושה ודבקות בה'. שכרן אינו רק בתוצאות לטווח הרחוק כאריכות ימים לעולם הבא כמובטח בשכר שילוח הקן, אלא גם תועלת רוחנית של מצוה גוררת מצוה כמש"כ רש"י "אם קיימת מצוות שילוח הקן סופך לבנות בית חדש ותקיים מצות מעקה".

המפרשים עמדו על הדגש בית חדש שהרי חיוב מעקה לגג הוא גם בבית ישן. ענין המצווה הוא "לא תשים דמים בביתך", הבית צריך לשמש להגנה ומקנה ביטחון – 'ביתי מבצרי', ולא יתכן שדווקא בתוך ביתו ישען על משענת קנה רצוץ ותרוצץ גולגולתו. הרב צוקרמן זצ"ל בספרו "לוחות אבן" למד מהפסוק יסוד שכל יצירה חדשה צריכה להיות מלווה במצווה. יש לדאוג שכל התחלה תעשה מתוך קישור לקודש ובכך נבטיח שגם בהמשך תתמיד הארת המצווה ותקדש את העשייה כולה.

בעל ה"נתיבות שלום" מסביר שיש בזה רמז לדרך התשובה עליה אומר הפסוק "יעזוב רשע דרכו", לא די בתיקון נקודתי של תשובה על פרט זה או אחר אלא יקח לעצמו דרך חדשה. "כי תבנה בית חדש" מלמד שהרוצה לעשות שינוי מהותי ולבנות את כל מהותו מחדש, עצתו "ועשית מעקה לגגך" המרמז על מידת היראה ע"י מעקה וסייגים.

גם המילה "גגך" שהוזכרה בפסוק צריכה ברור. שהרי העיקרון "לא תשים דמים בביתך" נכון גם ביחס לבור בחצר ומדרגות כלשהם, אלא המילה "גגך" רומזת לראש, מרכז השליטה והמחשבה. כמו בפסוק "כי לוית חן הם לראשך" המצוות מטהרות את שכלו ודעותיו של האדם וכך גם היראה שהיא ה"מעקה לגגך" מטהרת את שכלו ומיישרת את מבטו לראות נכוחה את עבודת ה' בעולם.

ה"נתיבות שלום" מוסיף ורומז גם לראש השנה שהיא נקודת ציון להתחלה חדשה. ההכנה מתבצעת במשך חדש אלול זמן עבודת היראה ולכן תוקעים בשופר המעורר יראה כמפורש בפסוק "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" ואז ניתן בראש השנה להמליך עלינו את הקב"ה על כל אברינו.

פתיחת שנה"ל היא התחלה חדשה המצריכה חיבור למצוות והיא הכנה גדולה לקראת ראש השנה. עומדים אנו בערב ראש השנה לתלמידים, והתרגשות אוחזת את כולנו: מראשון המורים עד אחרון המנהלים. נושאים אנו תפילה: יהי רצון מלפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותיי, שלא יארע דבר תקלה על ידנו, שנצליח בשליחותך לחנך את ילדי ישראל בקדושה וטהרה, שתזכנו לגדל בנים ובני חכמים ונבונים, אוהבי ה' יראי אלוקים, אנשי אמת זרע קודש בה' דבקים, ומאירים את העולם בתורה ובמעשים טובים

ובכל מלאכת עבודת הבורא, לתפארת מדינת ישראל, ראשית צמיחת גאולתנו.

השבוע, ביום ראשון ג' אלול ציינו את פטירתו של הראי"ה זצ"ל, נביא מעט מתורתו הגדולה לקראת פתיחת שנה"ל כפי שנכתב במקורות שלפנינו:

א. במסכת בבא בתרא (כא.) מספרת הגמרא על הדרך של הקמת בתי ספר בעם ישראל:

"זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל; שבתחילה, מי שיש לו אב - מלמדו תורה, מי שאין לו אב - לא היה למד תורה... התקינו שיהיו מושיבים מלמדי תינוקות בירושלים. מאי דרוש? "כי מציון תצא תורה"; ועדיין מי שיש לו אב - היה מעלו ומלמדו, מי שאין לו אב - לא היה עולה ולמד, התקינו שיהיו מושיבים בכל פלך ופלך; ... עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן, שיהיו מושיבים מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר..."

מדברי הגמרא עולה כי בתחילה התקינו שיושיבו מלמדי תינוקות דווקא בירושלים, כדי שיעלו התלמידים מכל הארץ לירושלים וילמדו בה תורה, בהתאם לפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". התוספות במקום מסבירים מדוע חשוב כל כך שהלימוד יהיה בירושלים: "לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה".

כלומר התלמידים היו מגיעים ללמוד בירושלים, רואים את כל הקדושה העצומה סביבם, מרגישים "מה נהדר מראה כהן גדול", ודבר זה היה מרומם אותם לשאיפות של קדושה, לרצון של התעלות בתורה ולהגברת יראת שמים. התוספות מדמים זאת למצוות מעשר שני, המופרש אומנם בכל מקום אך נאכל דווקא בירושלים: "כדדרשין בספרי "למען תלמד ליראה וגו': גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד, לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה".

כאשר יהודי היה בא לירושלים לאכול מעשר שני, היה רואה שמסביבו כולם עוסקים בעבודת ה', כולם נמצאים במדרגה של קדושה, וזה היה גורם גם לו לכוון את עצמו למעלה'. תהליך דומה היה קורה גם לילד שבא ללמוד בירושלים. שואל הראי"ה קוק זצ"ל על מצוות מעשר שני: הלא את כל שאר התרומות ומעשרות אנו מפרישים על מנת לתת לכהן, ללוי או לעני, וכיצד מעשר שני איננו נותנים, אלא אוכלים אותו? מסביר הרב קוק שהבעלים אומנם אוכלים את המעשר השני, אך אף על פי כן נחשב כאילו הם נותנים אותו, כיוון שהאדם אוכל את המעשר השני דווקא בירושלים, כאשר אדם מישראל מצוי בירושלים, אין הוא אותו אדם. הם נותנים אותו לאדם אחר – שאותו אדם זה הוא עצמו. איך זה עובד?

אדם מישראל העולה לירושלים, רואה בה כל כך הרבה קדושה: בית המקדש, כהנים בעבודתם, לויים בדוכנם וישראל במעמדם, ובית הדין הגדול אשר ממנו יוצאת תורה לכל ישראל. לא רק שמזה הוא ילמד ליראה את ה', אלא בעצם הימצאו בירושלים כל אישיותו מתעלה למדרגה חדשה. מתגלה בו מדרגת העיר שחברה לה יחדיו, מתגלות לו קומות פנימיות של חיי שלא היה מודע להן עד כה, כל זמן שהיה מחוץ לירושלים. על ירושלים נאמר "ששם עלו שבטים" - לא רק "לשם עלו", אלא אף "שם עלו", קיבלו

בה עלייה. עולי הרגלים קונים בירושלים מדרגה חדשה. מתגלה בהם השורש של כללות נשמות ישראל, של עצם התורה, ובעלייתם לרגל הם שואבים תורה, יראת ה' והתעוררות עצומה לכל השנה, וכדברי נפש החיים (ב, י"ז): "כינה הכתוב כלל ישראל בשם 'ירושלים', בעלותם ליראות פני האדון ה' ברגל, ושם קבלו כלל ישראל שפע תורה וקדושה ויראה, כל אחד לפי שורש אחיזת נשמתו מכנסת ישראל, ולזה נקראת ירושלים של מעלה..."

המעלה מעשר שני לירושלים ואוכל אותו בה, הרי זה כאילו נותנו לאותו פלוני שהתעלה בירושלים ועתה הוא במדרגה אחרת, קרוב יותר לתורה, ליראת ה' ולהופעת נשמתו בקרבו. כאשר הוא במעלה כזאת, עליו לכבד את הצד העליון הזה שבקרבו, את צד האמונה, את יראת ה' והתורה שבקרבו.

בשעה שהאדם נותן תרומה לכהן הוא עצמו מתרומם ומתעלה, כדברי הרב קוק באורות התחיה, ה: "מאושרים אנו ליתן להם (לכהנים) את תרומתם בשמחה, מוצאים אנחנו בקרבנו רגש מרומם ועולים יחד עם התרומה אל אותו הגובה הרוחני ששם אנשי קודש הללו מתעלים, ונפשנו רוויה ממגד שמים". עוד יותר ממה שהוא נותן לכהן, ההתעלות של הנתונה נותנת לו.

כך גם בשעה שאדם מכבד את הצד העליון שבקרבו, את ההכרה האמונית שבקרבו, את יראת השמים שבקרבו, אף זו נתינה שהוא מתעלה באמצעותה. הוא מכבד את התלמיד חכם שבו, את צד הכהונה שבו, שכן כל אדם מישראל יש בקרבו כהונה בכוח, שעתידיים כל ישראל להיות ממלכת כהנים, וכהונה זו הגנוזה בכל אחד ואחד, היא שמתגלה במידה מסוימת בירושלים.

מדברים אלו עולה עד כמה חשובה הסביבה אותה רואים הילדים. לא נאמר כאן שהמלמד צריך להיות במדרגת ירושלים (למרות שזה ברור), אלא התוספות מציין לנו עד כמה חשוב שהילד יראה מסביבו "קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה", ואם כך זה יגרום לו שיהיה "מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה". עלינו לשאוף להראות לתלמידנו, ואף לילדינו, את מעלת ירושלים, שיתקיים בהם "והריחו ביראת ה'", ואז נזכה בעז"ה שיהיה ליבם מכוון ליראת ה' וללימוד תורה.

ב. תקנת המלמדים לחתם סופר - בשביל המורים, לא רק הילדים!

"ונראה בתקנת המלמדים נמי (גם) הוא שיהיה (המלמד) ירא שמים יותר מדאי (במיוחד), בשעה שמלמד עם הבנים, כי דברי היוצאים מן לב ירא וחרד נכנסים ללב ומלהיבים כאש בוער ביראת ה' ואהבתו בלב הנער".

החתם סופר מסביר שתקנת המלמדים שיהיו בתי ספר דווקא בירושלים היא לא (רק) כדי שהלמיד יתעלה, כהסבר התוספות, אלא בעיקר כדי ש... המורה יתעלה, שזהו תנאי הכרחי להצלחת החינוך שהלימוד יצא מהלב של המורה, מלב בוער באש יראת ה' ואהבתו, וכפי שהיה הרב צבי יהודה קוק אומר שמורה הוא כעין תנור, שרק תנור חם בכוחו לחמם אחרים.

ג. הסתלקות הראי"ה קוק ומאה שנה ליסוד הרבנות הראשית - לאורם של אחינו בני

תימן

השבוע ביום ראשון, ג' אלול, ציינו את יום הסתלקותו של הראי"ה קוק זצ"ל, האדריכל

הרוחני של מדינת ישראל, מחדש את תורת הכלל מימי מלכות ישראל - התורה הגואלת, אשר הקים את הרבנות הראשית לישראל לפני כמאה שנה בדיוק - הנושא המרכזי בו נעסוק בחמ"ד השנה.

השבוע זכינו, יחד עם גב' יעל ואן דייק עמיתתי, ביום הסתלקות, לקיים וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה', והשתתפנו בסיור בכפר השילוח בכפר התימנים, אשר אליו עלו בשנת תרמ"ב, 1882, בני תימן, אשר לא הצליחו להתיישב בירושלים שבין החומות שבאותם ימים עברו במסירות נפש והתיישבו במערות מול "עיר דוד". עלייה זו המכונה "אעלה בתמר" – תרמ"ב, הביאה עימה את אחינו בני עדת תימן אשר יסדו במקום – תלמוד תורה לתינוקות של בית רבן, עם ה"מורי" המפורסם". בין כעשרים המשפחות הגרות שם עם מאה ילדיהם, ילדי חמ"ד רבים, תרתי משמע.

נסיים בדבריו של מרן הראי"ה קוק באיגרתו (אגרת שעח): כי כל זמן מאיר בתכונתו... נאיר אנחנו בעוז ובענווה ובתעצומות את זמננו זה, את דורנו דור הגאולה המלא, דור נפלא – דור התימהון המלא באורות אדירים, ולאורו של הראי"ה ולאורה של הרבנות הראשית לישראל שהקים נצעד כולנו בשנה זו ובמאות השנים הבאות עלינו לטובה, להופעת האור החדש המאיר על עמנו, ונזכה לראות עין בעין בשוב ה' ציון ברחמים מרובים, יהי רצון שנזכה. בע"ה בסיעתא דשמיא גדולה בפתיחת שנה"ל, ברכת ה' עליכם, בע"ה תעשו ותצליחו.

שבת שלום ומבורך

שושנה נגר